

Міністерство освіти і науки України

Тернопільський національний економічний університет

Зарудна Н. Я., Кундеус О. М., Яковець Т. А.

**ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ
ГОСПОДАРСЬКИХ ПРОЦЕСІВ
ПІДПРИЄМСТВА**

Навчальний посібник

Тернопіль – 2019

УДК 658.1:657(075)

Рекомендовано до друку

*Вченою радою Тернопільського національного економічного університету
(протокол № 4 від 30.10.2019 р.)*

Облік і оподаткування господарських процесів підприємства: навчальний посібник / Н. Я. Зарудна, О. М. Кундеус, Т. А. Яковець. – Тернопіль : КРОК, 2019. – 296 с.

Колектив авторів:

Зарудна Н. Я. к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування Тернопільського національного економічного університету.

Кундеус О. М. к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування Тернопільського національного економічного університету.

Яковець Т. А. к.е.н., доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін ЧННІПБ.

Рецензенти:

Павликівська О. І. – д.е.н., проф., професор кафедри обліку та аудиту Тернопільського національного технічного університету.

Реслер М. В. – д.е.н., проф., академік Академії економічних наук завідувач кафедри обліку і оподаткування та маркетингу Мукачівського державного університету.

Шигун М. М. – д.е.н., проф., зав. кафедри обліку і оподаткування ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».

У навчальному посібнику розглядаються питання обліку та оподаткування господарських процесів підприємства. Досліджено особливості обліку процесу створення, реорганізації, ліквідації та банкрутства підприємства. Здійснено аналіз чинних законодавчих норм регулювання обліку на макро- та мікрорівнях з виявленням позитивних та негативних тенденцій. Обґрунтовано роль фінансової, податкової та управлінської звітності в контексті відповідності запитам користувачів. Теоретичний матеріал ґрунтується на чітких нормах законодавства та підтверджений рисунками, таблицями, практичними прикладами із цифровими розрахунками.

Посібник рекомендований для студентів, що навчаються за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ЗА ГОСПОДАРСЬКИМИ ПРОЦЕСАМИ: ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНІВ	7
1. Поняття сутності процесів підприємства	7
2. Базові підходи до циклічності розвитку підприємства	10
3. Види господарських процесів та їх класифікація	14
Питання для самоконтролю	18
Завдання для самостійної роботи	18
Тести для поточного контролю знань	18
РОЗДІЛ 2. ПЕРЕДУМОВИ ОБЛІКУ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	20
1. Сутність поняття та характеристика правового забезпечення обліку в Україні	20
2. Державне регулювання підприємницької діяльності в Україні	24
3. Нормативні документи з регулювання ведення обліку на підприємстві: конкретизація впливу на організацію праці облікового апарату та облікового процесу.	38
4. Регламентація фінансової, управлінської та податкової звітності	56
5. Гарантування та захист інтересів користувачів облікової інформації	67
6. Удосконалення нормативно-методичного регулювання бухгалтерського обліку в Україні	72
Питання для самоконтролю	75
Завдання для самостійної роботи	75
Тести для поточного контролю знань	76
РОЗДІЛ 3. ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ ЗІ СТВОРЕННЯ ТА ПЕРВИННОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА	78
1. Порядок державної реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності як основа легалізації його діяльності	78
2. Облікове відображення реєстрації підприємства	84
2.1. Формування та особливості обліку зареєстрованого (пайового) капіталу господарських товариств	88
2.2. Формування та особливості обліку зареєстрованого (пайового)	106

капіталу приватного підприємства	
3. Вибір системи оподаткування підприємства: обліковий аспект	107
Питання для самоконтролю	115
Завдання для самостійної роботи	115
Тести для поточного контролю знань	117

РОЗДІЛ 4. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ, ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З РЕОРГАНІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

119

1. Поняття «реорганізації підприємства» як одного із напрямків реструктуризації згідно діючого чинного законодавства	119
2. Порядок та передумови об'єднання підприємств	126
2.1. Злиття: поняття, пропорції обліку старих часток на нові, захист інтересів кредиторів	128
2.2. Приєднання: поняття, особливості, порядок внесення змін до установчих документів основного підприємства	134
2.3. Поглинання: поняття в Україні та за кордоном, особливості, причини здійснення та методи захисту	137
3. Порядок та передумови поділення підприємств	141
3.1. Поділ: поняття, порядок створення комісії з перетворення, відносини з контролюючими органами, документальне оформлення	143
3.2. Виділ: поняття, створення ліквідаційної комісії, інвентаризація та оцінка майна, порядок розрахунків з кредиторами	147
4. Перетворення підприємств: поняття, порядок прийняття рішення про перетворення, призупинення обігу акцій, реєстрація правонаступника	152
5. Бухгалтерський облік у підприємствах при їх реорганізації.	158
6. Особливості оподаткування операцій з реорганізації у підприємствах- правонаступниках	172
Питання для самоконтролю	179
Завдання для самостійної роботи	179
Тести для поточного контролю знань	183

РОЗДІЛ 5. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ, ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ПРИ ЙОГО ЛІКВІДАЦІЇ

185

1. Оформлення добровільного припинення діяльності підприємства	185
2. Примусова ліквідація підприємницької діяльності	192
3. Призупинення діяльності філії або її ліквідація	198

4. Умови та порядок припинення діяльності фізичної особи-підприємця	202
5. Особливості ведення обліку та формування фінансової звітності на стадії ліквідації підприємницької діяльності	205
6. Формування податкової звітності у підприємств, що проходять процедуру ліквідації	220
Питання для самоконтролю	223
Завдання для самостійної роботи	223
Тести для поточного контролю знань	226

РОЗДІЛ 6. ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ПРИ ВИЗНАНІ ЇХ БАНКРУТОМ

228

1. Поняття неплатоспроможності та банкрутства підприємства та шляхи виходу із кризових ситуацій	228
2. Поняття ліквідаційної процедури при визнанні підприємства банкрутом	251
3. Порядок ведення обліку у підприємства-банкрута та формування ліквідаційних балансів	261
4. Аналітична оцінка ймовірності банкрутства підприємства	268
5. Оподаткування діяльності підприємства під час провадження процедури банкрутства	276
Питання для самоконтролю	280
Завдання для самостійної роботи	280
Тести для поточного контролю знань	283

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

289

ПЕРЕДМОВА

У сучасних умовах господарювання система бухгалтерського обліку є цілісною системою знань – наука, теорія та практика, яка виконує одну із центральних функцій управління економікою не тільки в межах підприємства, але й у суспільстві в цілому. Тому важливого значення набуває вивчення теоретичних основ і принципів правового забезпечення бухгалтерського обліку господарських процесів, знання яких є невід’ємною умовою для чіткого розуміння питань практики його ведення. Зважаючи на це, для підготовки студентів-магістрів здійснюється викладання дисципліни «Облік і оподаткування господарських процесів підприємства». З метою формування єдиних правил здійснення обліку та його розвитку, захисту інтересів користувачів було запроваджено нормативне регулювання бухгалтерського обліку. Механізм регулювання удосконалюється, піддається динамічним змінам. Проте, регулювання бухгалтерського обліку в Україні на сучасному етапі не можна вважати досконалим, воно потребує модернізації, чим і пояснюється актуальність питань, що розкривається у даному навчальному посібнику.

Навчальний посібник «Облік і оподаткування господарських процесів підприємства» підготовлено відповідно до начального плану та робочої програми однойменної дисципліни з циклу вибіркових дисциплін для підготовки студентів-бакалаврів, що навчаються за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування». Основним завданням вивчення даної дисципліни є набуття студентами теоретичних знань, практичних навиків та вмій щодо ведення обліку підприємницької діяльності за господарськими процесами підприємства відповідно до норм чинного законодавства.

Теоретичний матеріал ґрунтується на чітких нормах законодавства та підтверджений рисунками, таблицями, практичними прикладами із цифровими розрахунками. Усі матеріали систематизовано у шість розділів. Перший присвячено дослідженню сутності поняття «господарський процес». Другий розділ містить характеристику передумов обліку і правового регулювання підприємницької діяльності. У третьому розділі визначені особливості обліку при реєстрації підприємства з урахуванням впливу організаційно-правових форм організації підприємства, вибору форм оподаткування діяльності. У четвертому розділі описано порядок реорганізації підприємств, ведення обліку та оподаткування при цьому, опираючись на норми чинного законодавства. П’ятий розділ включає питання ведення обліку під час ліквідації підприємств з різних, передбачених законодавством, причин. У шостому розділі охарактеризовано поняття неплатоспроможності та банкрутства підприємства, їх передумови, порядок ведення обліку та методи оцінки ймовірності банкрутства на основі облікової інформації. В цілому навчальний посібник дозволить зорієнтувати читача на дослідження та аналіз діючого законодавства з окремих питань ведення обліку на етапах життєдіяльності підприємств за господарськими процесами, адже містить посилання на нормативні акти з їх позитивними моментами та недоліками.